KONTEKSTUAL XULOSA CHIQARISH VA DISKURSGA ASOSLANGAN O‘QISH FAOLIYATLARI ORQALI INGLIZ TILINI CHET TILI SIFATIDA O‘RGANUVCHILARNING MATNNI TALQIN QILISH KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Axmadaliyeva Dilrabo
dilrabo74@gmail.com
Andijon davlat chet tillari instituti

Annotatsiya: Ingliz tilini chet tili sifatida o‘qitishda o‘qib tushunish jarayoni faqat so‘zlarni tanib olish va grammatik tuzilmalarni anglash bilan cheklanmaydi. Ushbu jarayon o‘quvchilardan lingvistik ma’lumotlar, kontekstual belgilar, mavjud bilimlar va tanqidiy talqin qilish ko‘nikmalarini birlashtirgan holda matn mazmunini shakllantirishni talab etadi. Mazkur maqolada kontekstual xulosa chiqarish, grammatik tahlil, autentik matnlar bilan ishlash, yangi so‘zlarning ma’nosini aniqlash va refleksiv o‘qishga asoslangan topshiriqlar orqali ingliz tilini chet tili sifatida o‘rganuvchilarning matnni talqin qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishning diskursga asoslangan yondashuvi o‘rganiladi. Maqola doirasida oliy ta’lim muassasalarida ingliz tilini o‘qitishga mo‘ljallangan o‘qish topshiriqlari sifat jihatidan pedagogik tahlil qilindi. Tahlil natijasida o‘qib tushunishni rivojlantirishning o‘zaro bog‘liq beshta yo‘nalishi aniqlandi: *mavjud bilimlarni faollashtirish, kontekstual dalillarni talqin qilish, grammatik va diskursiv munosabatlarni tahlil qilish, notanish so‘zlarning ma’nosini aniqlash hamda matn mazmuni yuzasidan refleksiya qilish.*

Kalit so‘zlar: ingliz tilini chet tili sifatida o‘qitish, o‘qib tushunish, matn talqini, kontekstual xulosa chiqarish, diskurs tahlili, autentik matnlar, o‘qish strategiyalari

DEVELOPING TEXT INTERPRETATION SKILLS IN EFL (ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE) LEARNERS THROUGH CONTEXTUAL INFERENCE AND DISCOURSE-BASED READING ACTIVITIES

Axmadaliyeva Dilrabo
dilrabo74@gmail.com
Andijan State Institute of Foreign Languages

Abstract: Reading comprehension in English as a Foreign Language (EFL) education extends beyond word recognition and understanding grammatical structures. It requires learners to construct meaning by integrating linguistic knowledge, contextual clues, prior knowledge, and critical interpretation skills. This article examines a discourse-based approach to developing EFL learners’ text interpretation

(cc) BY

skills through instructional activities involving contextual inference, grammatical analysis, authentic texts, vocabulary inference, and reflective reading. The study employs a qualitative pedagogical analysis of reading activities designed for English language instruction in higher education institutions. The analysis identifies five interconnected dimensions of reading comprehension development: *activating prior knowledge, interpreting contextual evidence, analysing grammatical and discourse relationships, inferring the meanings of unfamiliar words, and reflecting on textual meaning.*

Keywords: English as a Foreign Language (EFL) teaching, reading comprehension, text interpretation, contextual inference, discourse analysis, authentic texts, reading strategies

1. Kirish

O‘qish chet tilini o‘rganish jarayonidagi asosiy nutq faoliyati turlaridan biri hisoblanadi. Biroq ona tilidan boshqa tilda yozilgan matnlarni tushunish va talqin qilish zarurati o‘quvchilar uchun muayyan qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi. An’anaviy o‘qish mashg‘ulotlarida ko‘pincha lug‘at boyligini oshirish, grammatik aniqlikni ta’minlash hamda matnda bevosita ifodalangan ma’lumotlarni aniqlashga ustuvor ahamiyat beriladi. Mazkur lingvistik komponentlar muhim bo‘lishiga qaramay, samarali o‘qish matndagi g‘oyalar o‘rtasidagi munosabatlarni tushunish, muallifning kommunikativ maqsadini aniqlash, yashirin ma’nolarni anglash va mavjud dalillar asosida xulosa chiqarishni ham talab etadi.

Grabe (2009) ikkinchi tilda o‘qishni lingvistik bilimlar, kognitiv jarayonlar va matnni tushunish strategiyalarining o‘zaro ta’siriga asoslangan murakkab jarayon sifatida tavsiflaydi. Alderson (2000) esa o‘qish kompetensiyasi ko‘p qirrali xususiyatga ega ekanini hamda turli o‘qish topshiriqlari matnni tushunishning turli jihatlarini baholashi mumkinligini ta’kidlaydi. Ushbu ilmiy qarashlar o‘qish mashg‘ulotlari faqat to‘g‘ri javoblarni aniqlash bilan cheklanmasligi, balki o‘quvchilarning matn mazmunini qanday shakllantirayotganini tushuntirib bera olish qobiliyatini ham rivojlantirishi lozimligini ko‘rsatadi.

Mazkur yondashuv O‘zbekiston kabi ingliz tili chet tili sifatida o‘rganiladigan ta’lim muhitida ayniqsa dolzarbdir. Chunki talabalar ingliz tilidagi materiallarga akademik mashg‘ulotlar, raqamli kommunikatsiya, ommaviy axborot vositalari va mustaqil ta’lim jarayonida muntazam duch keladilar. Talaba matndagi alohida so‘zlar yoki grammatik tuzilmalarni tushunishi, biroq matnning umumiy mazmunini talqin qilishda qiyinchilikka uchrashi mumkin. Aksincha, lug‘at boyligi yetarli bo‘lmagan holatlarda ham kontekst yordamida notanish so‘z birliklarining umumiy ma’nosini anglash imkoniyati mavjud.

(cc) BY

O‘zbekistonda chet tillarini o‘qitish metodikasi sohasida Jalolov, Makhkamova va Ashurov (2015) kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirish, til o‘qitish nazariyasi hamda auditoriya mashg‘ulotlarini tashkil etishga oid muhim metodik asoslarni taqdim etganlar. Ularning chet tili o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasiga oid yondashuvlari o‘qish faoliyatida lingvistik tahlilni maqsadli muloqot bilan uyg‘unlashtirish imkoniyatlarini ko‘rib chiqish uchun milliy ilmiy-metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur maqolada ushbu ilmiy qarashlarga tayangan holda Exploring the Text («Matnni tadqiq etish») nomli o‘quv topshiriqlari majmuasining pedagogik imkoniyatlari o‘rganiladi. Berilgan materiallar notanish yozuv tizimlarini talqin qilish, o‘qishdagi qiyinchiliklarni muhokama qilish, autentik gazeta matnlarini tahlil qilish, qisqa she’riy matnlarning grammatik tuzilishini o‘rganish, kontekst asosida so‘z ma’nosini aniqlash hamda refleksiv annotatsiya qilish kabi faoliyatlarni qamrab oladi.

Maqolamizning asosiy g‘oyasi shundan iboratki, o‘quvchilarni faqat matndan ma’lumot topishga emas, balki lingvistik qonuniyatlar, matnning tuzilishi, kontekstual bilimlar va shaxsiy talqin asosida ma’no qanday shakllanishini o‘rganishga yo‘naltirish zarur.

Tadqiqot quyidagi savollarga javob izlaydi:

1. Kontekstual xulosa chiqarish va diskursga asoslangan topshiriqlar ingliz tilini o‘rganuvchilarning matnni talqin qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qanday yordam berishi mumkin?

2. Grammatik tahlil, autentik o‘qish materiallari va so‘z ma’nosini kontekst orqali aniqlash integratsiyalashgan o‘qish mashg‘ulotlarida qanday pedagogik vazifalarni bajaradi?

3. Ushbu faoliyatlarni oliy ta’lim muassasalarida talabalarning faol va refleksiv o‘qishini rag‘batlantirish uchun qanday tashkil etish mumkin?

2. Tadqiqot metodlari

2.1. Tadqiqot dizayni

Mazkur tadqiqot ingliz tilida o‘qish va matnni talqin qilishni o‘rgatish uchun ishlab chiqilgan o‘quv materiallarining sifat jihatidan, amaliy pedagogik tahliliga asoslanadi. Tadqiqot yakunlangan auditoriya eksperimentini baholashdan ko‘ra, tanlangan o‘qish topshiriqlarining tuzilishi, ta’limiy maqsadlari va ularga xos kognitiv talablarni o‘rganishga yo‘naltirilgan.

Tahlil ikkinchi tilda o‘qishga oid ilmiy nazariyalar hamda O‘zbekistonda chet tillarini o‘qitish metodikasi bilan bog‘liq yondashuvlarga asoslanadi.

2.2. Tadqiqot materiallari

Tadqiqotning asosiy materialini Exploring the Text («Matnni tadqiq etish») mavzusi doirasida tashkil etilgan o‘quv topshiriqlari majmuasi tashkil etadi. Ushbu topshiriqlar matnni talqin qilishning turli darajalarini qamrab oladi.

(cc) BY

Birinchi topshiriq notanish iyeroglif belgilarini talqin qilishga bag‘ishlangan bo‘lib, unda talabalardan vizual belgilar, takrorlanishlar va kontekstual ma’lumotlar asosida ma’no haqida xulosa chiqarish talab etiladi. (*Ilova 1.*)

Ikkinchi topshiriqda qisqa gazeta xabari qo‘llaniladi. Talabalar matnni tushunishni qiyinlashtiruvchi omillarni aniqlaydilar hamda lug‘at, grammatik tuzilma va kontekstual ma’lumotlarning mazmunni anglashdagi o‘rnini o‘rganadilar. (*Ilova 2.*)

Uchinchi va to‘rtinchi topshiriqlarda qisqa she’riy matnlar orqali grammatik kategoriyalar, so‘z birikmalari, gap bo‘laklari o‘rtasidagi munosabatlar va diskursiv bog‘lanishlar tahlil qilinadi. (*Ilova 3.*)

Qo‘shimcha topshiriq refleksiv o‘qish savollari hamda notanish so‘zlarning ma’nosini aniqlashning oltita usuliga bag‘ishlangan. (*Ilova 4.*)

Mazkur materiallar dastlabki ma’no taxminidan lingvistik va diskursiv xususiyatlarni batafsil tahlil qilishgacha bo‘lgan izchil jarayonni ifodalagani sababli tadqiqot uchun tanlangan.

2.3. Tahlil jarayoni

O‘quv topshiriqlari materiallar mazmuni va o‘qib tushunishga oid ilmiy adabiyotlar asosida belgilangan beshta kategoriya bo‘yicha tahlil qilindi:

1. Kontekst va mavjud bilimlarni faollashtirish.
2. Dalillarga asoslangan xulosa chiqarish va bashorat qilish.
3. Grammatik va diskursiv tahlil.
4. Kontekstual va morfologik belgilar orqali so‘z ma’nosini aniqlash.
5. Refleksiv talqin va hamkorlikdagi muhokama.

Har bir topshiriq uning ta’limiy maqsadi, rag‘batlantiradigan o‘qish jarayonlari hamda talabalarning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari nuqtayi nazaridan ko‘rib chiqildi.

2.4. Tadqiqot doirasi va cheklovlari

Mavjud materiallarda tadqiqot ishtirokchilari soni, ularning til bilish darajalari, tizimli auditoriya kuzatuvlari, dastlabki va yakuniy testlar yoki o‘lchangan ta’lim natijalari haqida ma’lumotlar keltirilmagan.

Shu sababli mazkur tadqiqot o‘qitish samaradorligi haqida statistik xulosalar bermaydi. Natijalar aniqlangan pedagogik xususiyatlar va nazariy jihatdan asoslangan ta’lim imkoniyatlarini aks ettiradi.

3. Tadqiqot natijalari

Sifat jihatidan olib borilgan tahlil o‘quv topshiriqlari tizimida o‘zaro bog‘liq beshta pedagogik yo‘nalishni aniqlash imkonini berdi.

3.1. Kontekstual xulosa chiqarish orqali ma’no shakllantirish.

Iyerogliflarni talqin qilish topshirig‘i o‘quvchilar til kodini tushunmagan holatlarda ham matn mazmuni haqida taxminlar ishlab chiqishi mumkinligini ko‘rsatadi. Talabalar takrorlanuvchi belgilar, vizual qonuniyatlar va matn yaratilgan

(cc) BY

yoki topilgan sharoitlarni tahlil qilishga yo‘naltiriladi. Masalan, yozuvning qadimiy maqbaradan topilgani uning dafn marosimi yoki diniy mazmun bilan bog‘liq bo‘lishi mumkinligini anglatadi. Takrorlanuvchi belgilar esa muayyan lingvistik yoki ritorik qonuniyat mavjudligidan dalolat berishi mumkin.

Ushbu topshiriq alohida belgilarni tanib olish bilan matnni yaxlit kommunikativ birlik sifatida talqin qilish o‘rtasidagi muhim farqni ochib beradi.

Topshiriqning asosiy pedagogik ahamiyati xulosa chiqarishni faol o‘qish jarayoni sifatida namoyon etishidadir. Talabalardan dalillarni aniqlash, taxminlar ishlab chiqish va qo‘shimcha ma’lumotlar asosida dastlabki talqinlarini qayta ko‘rib chiqish talab etiladi.

3.2. O‘qishdagi qiyinchiliklarning turli manbalarini aniqlash.

Gazeta matni bilan ishlash topshirig‘i lug‘aviy qiyinchilik va matnning umumiy mazmunini tushunish o‘rtasidagi farqni amaliy jihatdan ko‘rsatadi. Shveysariyadagi politsiya iti haqidagi xabarda *got the sack* (ishdan bo‘shatildi) kabi iboralar, politsiya tekshiruviga oid ma’lumotlar va o‘tgan voqealarni tasvirlovchi grammatik tuzilmalar uchraydi.

Ayrim iboralar talabalar uchun notanish bo‘lishi mumkin. Shunga qaramay, voqea ishtirokchilari, ularning harakatlari va hodisalar o‘rtasidagi munosabatlarni aniqlash orqali matnning asosiy mazmunini tushunish imkoniyati mavjud.

Topshiriqqa kiritilgan muhokama fikrlari o‘qishdagi qiyinchiliklarni turlicha idrok etish mumkinligini ko‘rsatadi. Ayrim fikrlarda notanish so‘zlarga, boshqalarida murakkab grammatik tuzilmalar yoki mazmunning qiyinligiga e’tibor qaratiladi. Yana bir fikrda esa kontekstual belgilar yordamida ma’noni tushunish imkoniyati e’tirof etiladi. Mazkur fikrlar real ishtirokchilarning javoblari sifatida emas, balki o‘quv muhokamasini tashkil etish uchun mo‘ljallangan topshiriq elementlari sifatida qaraladi. Tahlil ushbu faoliyat talabalarni alohida so‘zning ma’nosini tushunmaslik kabi lokal qiyinchiliklar bilan asosiy voqea va uning oqibatlarini aniqlash kabi global tushunish jarayonlarini farqlashga yo‘naltirishi mumkinligini ko‘rsatadi.

3.3. Grammatik tahlil matn talqinining vositasi sifatida.

She’riy matnlar bilan ishlash topshiriqlari grammatik shakl va mazmun o‘rtasidagi munosabatlarga e’tibor qaratadi. Qisqa matnlardan birida lirik qahramon boshqa bir insonning qaytishini kutayotgani tasvirlanadi. Talabalar mustaqil leksik ma’noga ega so‘zlar, yordamchi so‘zlar, grammatik kategoriyalar, so‘z birikmalari, gap qismlari va sintaktik modellarni aniqlaydilar. Ushbu jarayon hatto kichik hajmdagi matn ham lingvistik ma’lumotlarning bir necha qatlamini o‘z ichiga olishini ko‘rsatadi. Fe’l shakllari vaqt munosabatlarini ifodalaydi, olmoshlar ishtirokchilarni aniqlaydi, bog‘lovchilar esa fikrlar o‘rtasidagi mantiqiy aloqalarni yuzaga chiqaradi.

(cc) BY

Masalan, ingliz tilidagi *but* bog‘lovchisi kutilgan holat va real natija o‘rtasidagi zidlikni bildiradi. Bunday munosabatlarni anglash muallif nazarda tutgan ma’noni tushunishda muhim ahamiyatga ega.

Tahlil grammatikani o‘qitishni faqat grammatik atamalarni aniqlash mashqi sifatida emas, balki o‘qib tushunish jarayonining tarkibiy qismi sifatida tashkil etish mumkinligini ko‘rsatadi.

3.4. Refleksiv annotatsiya va faol ishtirok.

O‘qish konikmalarini tahlil qilib bo‘rish jarayoni refleksiv topshiriqlar vazifasi o‘z ichiga oladi. Ularda talabalar o‘zlarini hayratlantirgan ma’lumotlar, avvaldan bilgan bilimlari, yangi o‘rgangan jihatlari va qo‘shimcha savollari haqida fikr bildiradilar.

Ushbu topshiriqlar o‘qish jarayonini faktlarni tushunish darajasidan shaxsiy talqin va baholash bosqichiga olib chiqadi. Talabalardan avvaldan mavjud bilimlarini yangi o‘zlashtirilgan ma’lumotlardan ajratish talab etilishi ularning o‘z tushunish jarayonini nazorat qilishiga hamda bilimlaridagi bo‘shliqlarni aniqlashiga imkon yaratadi. Bu talabalar uchun o‘z talqinlarini taqqoslash va xulosalarini asoslovchi dalillarni tushuntirish imkonini beradi.

Shunday qilib, tahlil refleksiv annotatsiyani matnni tushunish, tanqidiy yondashuv va o‘quvchi avtonomiyasi o‘rtasidagi bog‘lovchi pedagogik vosita sifatida baholaydi.

4. Muhokama

Mazkur pedagogik tahlil natijalari o‘qishni interaktiv jarayon sifatida talqin qilishni qo‘llab-quvvatlaydi. Ushbu jarayonda ma’no matndagi dalillar hamda o‘quvchining lingvistik va konseptual bilimlari o‘rtasidagi o‘zaro munosabat asosida shakllanadi.

O‘quv topshiriqlari tizimi lug‘at va grammatika bilimlari zarur bo‘lsa-da, matnni har tomonlama talqin qilish uchun yetarli emasligini ko‘rsatadi. Talaba gapning grammatik tuzilishini aniqlashi, biroq uning muallif xabariga qanday aloqadorligini tushunmasligi mumkin. Aksincha, notanish so‘zlarga duch kelgan holatda ham kontekstual ma’lumotlar orqali asosiy fikrni anglay olishi mumkin.

Ushbu farq Grabe (2009) tomonidan ikkinchi tilda o‘qish jarayonida ishtirok etuvchi ko‘plab kognitiv va lingvistik mexanizmlar haqidagi qarashlarga mos keladi. Shuningdek, Grabe va Yamashita (2022) o‘qib tushunish rivojlanishini alohida so‘zlarni tanib olish emas, balki o‘zaro bog‘liq ko‘nikmalar majmuasi sifatida ko‘rib chiqadilar. Shundan kelib chiqib, lug‘at va grammatikani o‘qitish matn mazmunini shakllantirishga xizmat qilishi lozim.

O‘qituvchilar talabalarni nafaqat muayyan so‘z yoki grammatik tuzilmaning ma’nosini aniqlashga, balki uning matnda nima sababdan qo‘llangani va umumiy mazmunga qanday hissa qo‘shishini tushuntirishga ham yo‘naltirishlari mumkin.

(cc) BY

Jalolov, Makhkamova va Ashurov (2015) tomonidan yaratilgan ilmiy-metodik asar kommunikativ kompetensiyani tizimli til ta’limi orqali rivojlantirish uchun muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotda mazkur metodik yondashuv matnni talqin qilish jarayonini aniq va kuzatiladigan faoliyatga aylantirish taklifi bilan kengaytiriladi. Talabalar lingvistik dalillarni aniqlash, muqobil ma’nolarni ko‘rib chiqish va muhokama orqali o‘z talqinlarini asoslashga yo‘naltirilishi lozim. Shuni ta’kidlash kerakki, ushbu qo‘llash usuli mazkur maqolada ilgari surilayotgan mualliflik talqinidir.

4.1. Diskursiv xabardorlik va autentik materiallar.

Tahlil matnlarni mustaqil gaplar yig‘indisi emas, balki o‘zaro bog‘langan diskurs sifatida ko‘rib chiqishning ahamiyatini ham ko‘rsatadi. Gazeta xabari voqealar ketma-ketligi, ishtirokchilar, sharoitlar va oqibatlarni o‘z ichiga oladi. She’riy matn zidlik, takrorlanish yoki kutilgan holat bilan real voqelik o‘rtasidagi munosabat orqali ma’no ifodalashi mumkin. Axborot matni esa dalillar va izohlar yordamida muayyan fikrni rivojlantiradi. Ushbu munosabatlarni anglash talabalarga tilning gap darajasidan tashqaridagi kommunikativ vazifalarini tushunish imkonini beradi. Autentik matnlarga yaqin materiallardan foydalanish ayniqsa muhimdir. Chunki talabalar auditoriyadan tashqarida turli matn turlariga duch keladilar. Shu sababli o‘qish mashg‘ulotlarida gazeta xabarlari, badiiy matnlar, akademik ma’lumotlar va raqamli kommunikatsiya namunalarini talqin qilish imkoniyatlari yaratilishi lozim.

4.2. Integratsiyalashgan o‘qitish modelini ishlab chiqish.

Olib borilgan tahlil asosida quyidagi o‘qitish modeli taklif etiladi.

Topshiriq namunasi.

1. *Bashorat (prediction) qilish*. Mavjud bilimlarni faollashtirish notanish belgilarni talqin qilish yoki matn mavzusini taxmin qilish.

2. *Tadqiq etish*.Umumiy mazmunni aniqlash, gazeta xabarini o‘qish va asosiy voqeani aniqlash

3. *Tahlil qilish*. Lingvistik va diskursiv dalillarni o‘rganish. Grammatik munosabatlar va matnning bog‘lanish vositalarini aniqlash.

4. *Xulosa chiqarish*. Notanish so‘zlarning ma’nosini aniqlash. Kontekstual belgilar va so‘z tarkibini tahlil qilish.

5. *Refleksiya*. Tushunilgan mazmunni baholash va kengaytirish. Annotatsiya qilish, muhokama yuritish va talqinlarni asoslash.

Mazkur model qat’iy ketma-ketlikni belgilashdan ko‘ra, moslashuvchan o‘qitish tizimini taklif etadi. O‘qituvchilar alohida bosqichlarni talabalarning til bilish darajasi, matn murakkabligi, ta’limiy maqsadlar va mavjud dars vaqtidan kelib chiqib moslashtirishlari mumkin. Modelning asosiy tamoyili matnni talqin qilishni ongli va izohlab berish mumkin bo‘lgan jarayonga aylantirishdan iborat.

4.3. Ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash uchun ahamiyati

(cc) BY

Tadqiqot natijalari. O‘zbekistonda bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayoni uchun ham muhim ahamiyatga ega. Bo‘lajak o‘qituvchilar nafaqat o‘qish strategiyalarini amalda qo‘llashlari, balki ularning pedagogik maqsadlarini ham tushunishlari zarur. Masalan, bashorat qilish topshirig‘i mavjud bilimlarni faollashtirishi mumkin, annotatsiya (matnni tahlil qilish) faoliyati esa matnni tushunish jarayonini nazorat qilishga yordam beradi.

Ushbu maqsadlarni tushungan o‘qituvchi mos matnlarni tanlash, yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan qiyinchiliklarni oldindan aniqlash, zarur pedagogik yordam ko‘rsatish va talabalarning talqin qilish jarayonini baholash imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Baholash jarayoni ham ushbu kengroq maqsadlarni aks ettirishi lozim. Alderson (2000) ta’kidlaganidek, o‘qishni baholashda turli topshiriqlar orqali namoyon bo‘ladigan qobiliyatlarga e’tibor qaratish zarur. Shu sababli o‘qituvchilar an’anaviy matnni tushunish savollarini talabalardan dalillarni izohlash, diskursiv munosabatlarni aniqlash va o‘z talqinlarini asoslashni talab qiluvchi topshiriqlar bilan birlashtirishlari maqsadga muvofiq. Kelgusidagi auditoriya tadqiqotlarida taklif etilgan modelni kuzatuvlar, talabalar bilan suhbatlar, o‘qish kundaliklari hamda o‘qitishdan oldingi va keyingi o‘qib tushunish baholashlari orqali o‘rganish mumkin.

5. Xulosa

Mazkur maqolada ingliz tilini chet tili sifatida o‘rganuvchilarning matnni talqin qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishda diskursga asoslangan yondashuvning pedagogik imkoniyatlari o‘rganildi.

O‘quv topshiriqlarining sifat jihatidan tahlili asosida o‘qishni o‘rgatishning o‘zaro bog‘liq beshta yo‘nalishi aniqlandi: kontekstual xulosa chiqarish, matnni tushunishdagi qiyinchiliklarni aniqlash, grammatik va diskursiv tahlil, so‘z ma’nosini kontekst orqali anglash hamda refleksiv Annotatsiya:

Tahlil samarali o‘qish mashg‘ulotlari talabalarga so‘z va gaplarni tanib olish darajasidan matn mazmunini shakllantirish, uni savol ostiga olish va o‘z talqinlarini asoslash bosqichiga o‘tish imkoniyatini yaratishi lozimligini ko‘rsatadi.

Ikkinchi tilda o‘qishga oid xalqaro ilmiy qarashlar O‘zbekistonning chet tillarini o‘qitish metodikasiga oid ilmiy yondashuvlari bilan uyg‘unlashtirilgan holda, oliy ta’lim muassasalarida o‘qishni o‘rgatishning integratsiyalashgan modeli taklif etildi.

Mazkur model, ayniqsa, bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etishi mumkin. Chunki u o‘qishni maqsadli, strategik va refleksiv faoliyat sifatida anglashga yo‘naltiradi.

Taklif etilgan faoliyatlarning o‘qib tushunish, strategik xabardorlik va o‘quvchi avtonomiyasiga ta’sirini turli ta’lim sharoitlarida aniqlash uchun kelgusida empirik tadqiqotlar o‘tkazish zarur.

(cc) BY

References

1. Alderson, J. C. (2000). Assessing Reading. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511732935

2. Grabe, W. (2009). Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice. Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139150484

3. Grabe, W., & Yamashita, J. (2022). Reading in a Second Language: Moving from Theory to Practice (2nd ed.). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/9781108878944

4. Jalolov, J. J., Makhkamova, G. T., & Ashurov, Sh. S. (2015). English Language Teaching Methodology (Theory and Practice). Toshkent: Fan va texnologiya.

(cc) BY